

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Driemaandelijke uitgave van de Provincie Antwerpen/Kasteel d'Ursel, Hingene | 16de jaargang # 62 | augustus-september-oktober 2020

#kasteelinbeeld

© Barbara Luel

Beste Vriend,

In het voorjaar van 2020 schudde de coronacrisis ook de agenda van het kasteel grondig dooreen. Alle concerten, groepsbezoeken, historische danscursussen, educatieve wandelingen, verhuringen en andere activiteiten werden afgelast of uitgesteld. Het Atelier van Antonine mocht geen gasten meer ontvangen en de tentoonstelling *PRINT&PAINT. 350 jaar bloemen op katoen* werd verplaatst naar de zomer van 2021. In mei verscheen er zelfs geen *Kasteel d'Ursel Magazine*. Gelukkig is het park rond het kasteel altijd open kunnen blijven, tot grote vreugde van de buurtbewoners. Wandelaars genoten volop van deze heerlijke plek vol groen en rust. Nog meer dan anders zagen we ook prachtige foto's en tekeningen van het kasteel en het park opduiken op sociale media. Het bracht alvast inspiratie voor het

zomerproject #kasteelbeeld. Ook de Franse landschapskunstenares Estelle Chrétien liet haar oog vallen op het park en creëerde er enkele werken op uitnodiging van het Bornemse cultuurcentrum Ter Dilft. Verderop in dit Magazine lees je alles over onze alternatieve zomerprogrammatie. Soms wordt die trouwens wel heel erg alternatief en enigszins onverwacht. Zoals op de avond dat het kasteel diende als locatie van het Grootste Studentfest Ooit: een livestream met optredens van tien dj's die werd georganiseerd door 28 studentenclubs uit 7 steden. De video werd tienduizenden keren bekeken op sociale media. Dat is onze missie: zorgen voor het kasteel en het park én er nieuw leven brengen, ook in tijden van corona. Ik wens je een fijne zomer, misschien wel met een verblijf in het Atelier van Antonine?

Namens de deputatie,

JAN DE HAES

bevoegd voor toerisme, recreatie- en groendomeinen

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 10
info@kasteeldursel.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen: Cathy Berx, gouverneur-voorzitter, Luk Lemmens, Kathleen Helsen, Jan De Haes & Ludwig Caluwé, leden en Danny Toelen, provinciegriffier

Jaargang 16, nummer 62,
augustus–september–oktober 2020

Redactie: Koen De Vlioger-De Wilde en Veerle Moens,
met medewerking van Marcel De Cock

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Antilope De Bie Printing, Duffel

Oplage: 5.250 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier met FSC-certificaat en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Blijf op de hoogte

Neem een gratis abonnement op dit Magazine via info@kasteeldursel.be of schrijf je in voor onze digitale nieuwsbrief via www.kasteeldursel.be. Zo krijg je automatisch de digitale versie van dit Magazine. Op onze website vind je ook alle Magazines die sinds 2005 zijn verschenen.

Kasteelheer voor één dag

Huur het kasteel en nodig je gasten uit in een schitterend kader. Tarieven en voorwaarden vind je op www.kasteeldursel.be.

Steun het kasteel

Dankzij onze projectrekening bij de Koning Boudewijnstichting is een gift aan het kasteel fiscaal aftrekbaar (vanaf 40 euro). Wil je helpen bij de verdere verfraaiing, de inrichting en het onderhoud van het kasteel en het park? Stort dan jouw gift op BE10 0000 0000 0404 met als gestructureerde mededeling 128/2740/00069. Alvast hartelijk dank!

Eikenspintkever

In februari 2019 vervingen we de essendreef door een eikendreef. De essen waren sterk aangetast door de essentaksterfte, een agressieve schimmelziekte waarvan ze niet konden herstellen. Helaas kregen ook de nieuwe zomereiken te maken met tegenslag. In de loop van de zomer verloren ze hun blaadjes en zagen we op de stammen kleine ronde gaatjes waaruit sap liep. Uit onderzoek bleek dat de bomen waren aangetast door de eikenspintkever.

‘Die kever overwintert als larve in de dode takken van een volwassen eik’, zegt Tom Joye van Inverde. ‘In het voorjaar vliegen ze uit op zoek naar een nieuwe gastheer. Door de droogte waren de jonge eiken verzwakt en werden ze interessant voor eikenspintkevers. Ze maken horizontale gangen net onder de schors, waardoor de bomen als het ware worden geringd.

Er is dan geen sapstroom meer mogelijk tussen de kroon en de wortels, waardoor de bomen kunnen afsterven.’

Op een bepaald moment was de hele dreef in meer of mindere mate aangetast. We vreesden dat alle 38 eiken zouden sneuvelen en na de winter niet meer tot leven zouden komen. In de lente speurden we elke dag naar nieuwe blaadjes. Bij sommige bomen kwamen ze snel, bij andere wat later, maar tot onze opluchting bleken er uiteindelijk slechts tien slachtoffers te zijn gevallen. Ze werden gerooid en de open plekken zullen komende winter opnieuw worden ingevuld met zomereiken van hetzelfde formaat. Omdat de eikenspintkever niet ver kan vliegen, werd ook het dood hout verwijderd uit de oude eiken die het dichtst bij de dreef staan. Zo hopen we dat de essendreef – na een valse start – alsnog een volledige eikendreef wordt, voor minstens honderd jaar!

Alphonse Van Damme (1845–1925), conciërge van het kasteel

Jubileumfoto

In het vorige Magazine vertelden we het verhaal van Fonske, die in 1903 een schouwbrand bluste en het kasteel redde van de ondergang. Net na het ter perse gaan, vonden we toevallig iets dat we niet zochten. In een van de familiealbums viel ons oog op een foto met als onderschrift ‘A. Van Damme, 6 avril 1906’. Dat moest Alphonse zijn. De gelegenheid laat zich gemakkelijk raden. In 1906 vierde hij de 50ste verjaardag van zijn indiensttreding bij de familie d’Ursel. Om die reden schopte hij het tot in het familiealbum en tot twee keer toe in dit Magazine. De foto werd gemaakt door de firma van Ferdinand Buyle. Zijn belangrijkste ateliers bevonden zich in Brussel en Antwerpen, maar hij had ook een bijhuis in Sint-Niklaas, niet zo ver van Hingene.

Werkzone

In het voorjaar van 2018 startten er grote werken in de Kleine Hinckstraat, aan de rand van het park. Op de plek waar vroeger een boerderij stond en later de boswachter woonde, zou er een werkzone komen voor het onderhoud van het park. Het heeft wat voeten in de aarde gehad, maar intussen zijn de werken zo goed als voltooid. De ruïnes van het boswachtershuis en de schuur zijn gesloopt en het erf werd ingericht als plek om groenafval tijdelijk op te slaan, materialen te bewaren en tractoren overdekt te stallen. Langs de straatzijde werd de hele muur hersteld en langs de parkzijde kwam er een beplant talud om de werkzone visueel af te schermen van het park. Na jaren van verwaarlozing transformeerde het huis van de boswachter tot de thuis van de parkbeheerder die er – net zoals zijn voorgangers – alles aan doet om het domein te laten floreren.

De bloempot en de haardplaat

Op het einde van de jaren 1960 stonden er minstens acht terracotta bloempotten op de oprijlaan van het kasteel, tussen de kuipen van de appelsienbomen © Roland d'Ursel

Het zijn mijn favoriete mailtjes: die over verloren gewaande stukken die na tientallen jaren plots weer opduiken. De voorbije maanden mochten we er weer twee ontvangen.

'Ik ben in het bezit van een bloempot in terracotta', schreef Koen Spiessens halverwege april. 'Wij hebben hem in de familie sinds zolang ik weet. Deze bloempot is te zien op een oude foto van de oprijlaan van het kasteel. Op de pot zelf staat 1902. Ik wil hem graag aan jullie schenken, zodat jullie hem kunnen restaureren of namaken.' Op foto's van het einde van de jaren 1960 zijn er inderdaad minstens acht van deze terracotta potten te zien, netjes opgesteld tussen de kuipen met appelsienboompjes. Enkele maanden later brachten Koen Spiessens en zijn echtgenote Kristel Van Nimmen de bloempot

naar het kasteel. 'We lazen regelmatig in de krant dat er dingen van het kasteel werden teruggevonden en we waren al lang van plan om de pot te schenken. Hij stond bij ons op het terras met een Japanse esdoorn erin. Die was te groot geworden en moest worden verplant. We merkten dat de pot dunner en dunner werd en dat er ook steeds meer barstjes in kwamen. Als we hem niet snel naar het kasteel brachten, zou hij onvermijdelijk op ons terras aan zijn einde komen en dat zou zonde zijn.'

'Ik heb deze pot altijd voor het huis van mijn ouders weten staan', gaat Koen Spiessens verder. 'Ik denk zelfs dat het er ooit twee waren. Mijn ouderlijk huis is trouwens gebouwd met bakstenen van de oude orangerie en de paardenstallen. Mijn grootvader Raf Spiessens had een schrijnwerkerij en aannemersbedrijf in

Hingene en hij heeft de bijgebouwen afgebroken in opdracht van de hertog. Toen mijn moeder verhuisde, is de pot naar ons gekomen, eerst met geraniums erin en dan met de Japanse esdoorn. We zijn blij dat hij nu kan terugkeren. We zijn allebei van Hingene en hebben als kind nog in het kasteel gespeeld, in de periode dat het leegstond. Tijdens de Kasteelfeesten in de jaren 1980 en 1990 heb ik nog covers van The Beatles gespeeld in de grote salon. En daarna doken we in de kelder voor de bodega met discobar.'

Het is een bloempot met een stevige Hingense stamboom, maar dankzij een kunsthistoricus met een berengeheugen kwamen we nog een zijtak op het spoor. 'In 2018 was ik curator van de tentoonstelling over het verdwenen hôtel d'Ursel, de stadsresidentie van de familie in Brussel', vertelt Serge Migom van de provinciale

Het jaartal 1902 is met de hand ingekrast

‘Deze bloempot is geen industrieel product, maar werd geëstampeerd’, zegt Mario Baeck, een autoriteit op het vlak van keramiek. ‘De kleimassa werd in hompen in de vorm geduwd en geleidelijk aan tot een geheel opgebouwd. Daarna werd de binnenzijde met de hand afgestroken. Het is zeer verzorgd werk en duidelijk gemaakt in een atelier met goede oveninfrastructuur om zo’n relatief grote stukken te bakken. Op basis van de roodbakkende klei die veel ijzeroxide bevat, gaat het niet om een Duits of Engels product. Frans is perfect mogelijk, maar in de catalogi van een aantal belangrijke producenten vind ik dit model niet direct terug. Als de pot in België gemaakt is, dan zou hij afkomstig kunnen zijn uit meer gespecialiseerde ateliers in Tubeke (Léon Champagne) of Gent (Delanier Frères of Zens).’

‘De cijfers 1902 zijn niet ingegoten of ingestempeld, maar zorgvuldig met de hand ingekrast’, vervolgt Mario Baeck. ‘Het gaat dus niet om een modelnummer, maar wel om een jaartal dat werd toegevoegd aan een gepersonaliseerde bestelling van de hertog. Dat moet gebeurd zijn om een bijzondere gebeurtenis in dat jaar enige decoratieve luister mee te geven.’ Zou de geboorte

Dienst Erfgoed. ‘Ik heb de foto’s van de binnentuin in 1943 nog eens nagekeken en vond twee van deze bloempotten op de balustrade van het terras. Een derde pot stond onderaan de trap die leidt naar het terras, zag ik op oudere foto’s uit 1905 en 1910. Op de laatste foto’s, gemaakt in 1960, zijn geen potten meer te zien.’

Zouden de oude terracotta potten kort voor de verkoop en de sloop van het hôtel d’Ursel naar Hingene zijn gebracht, net zoals sommige meubels? ‘Ik denk van niet’, zegt Serge Migom. ‘Naar mijn aanvoelen was er in de binnentuin niet echt plaats voor de acht potten die we kennen van de Hingense foto’s. Ik zou zeggen dat de familie d’Ursel in 1902 een grotere partij heeft gekocht, die ze hebben verspreid over hun residenties in Hingene en Brussel.’

In 1943 stonden er twee terracotta potten op het terras van het hôtel d’Ursel en nog een derde onderaan de trap

© KIK-IRPA

van Hedwige, de dochter van de latere hertog Robert d'Ursel en Sabine Franquet de Franqueville, die gebeurtenis kunnen zijn? Ze werd geboren op 18 juni 1902. Later koesterde ze in haar memoires de warme herinneringen aan haar kindertijd in Hingene. Toch rept ze met geen woord over haar vermeende geboortebloempotten en wie haar heeft gekend, weet dat ze zo iets nooit zou vergeten te vermelden. De bloempot wordt in elk geval toegevoegd aan onze collectie en kan misschien ooit als voorbeeld dienen voor nieuwe exemplaren.

Tijdens de lockdownperiode in het voorjaar van 2020 werd er niet alleen in Bornem opgeruimd. Ook Dominique de Ville de Goyet, de bewoner van een kasteel in Waals-Brabant, maakte van de gelegenheid gebruik om orde op zaken te stellen. In een van de bijgebouwen (her)ontdekte hij een gietijzeren haardplaat van bijna een vierkante meter groot en enkele centimeters dik. Zo'n plaat beschermt de achterwand van een open haard tegen barsten en afbrokkelen. Het gietijzer neemt ook warmte op die anders verloren gaat en geeft ze opnieuw af aan de kamer. Zo werkt de plaat als een radiator, die de efficiëntie van een haardvuur met vijftig procent kan vergroten.

'In 2005, tijdens de restauratiewerken aan het kasteel, heb ik veel oude dingen weggegooid', vertelt Dominique de Ville de Goyet, 'maar ik herinner me dat enkele stukken een beter lot verdienden dan het containerpark. En ook dat ik aan de werklui heb gevraagd om ze te stockeren in een bijgebouw, dat nu op zijn beurt gerenoveerd wordt. De plaat is bijna volledig versierd met een groot wapenschild. We konden het gemakkelijk identificeren als dat van de familie d'Ursel: een schildhoofd met drie meeren, geplaatst op een mantel gevoerd met hermelijn en getopt met de hertogelijke kroon van het Heilig Roomse Rijk. Ik wilde de haardplaat graag afstaan aan iemand die de naam d'Ursel draagt en we namen contact op met Baudouin d'Ursel, de historicus van de familie. 'Ik was natuurlijk direct geïn-

De haardplaat met het wapen van de familie d'Ursel (vóór conservatiebehandeling) © Derek Biront

teresseerd om dit erfstuk te redden', vult Baudouin aan. 'Maar toen ik er wat over nadacht, leek het me de beste oplossing om de haardplaat toe te vertrouwen aan het kasteel van Hingene. In 2009 gaf Stéphane, de tiende hertog, al een groot aantal schilderijen, meubels, boeken en siervoorwerpen in bruikleen. Andere familieleden volgden sindsdien zijn voorbeeld en zo is het kasteel in zekere zin een klein museum van onze familie geworden.'

Serge Migom had nog maar net een bloempot opgespoord of hij kreeg alweer een haardplaat op zijn bord. En het was opnieuw prijs. 'De eenvoudige en strakke decoratie met parellijst deed me onmiddellijk denken aan de neoklassieke stijl van Laurent-Benoît Dewez, de architect die het hôtel d'Ursel vanaf 1769 verbouwde

en opnieuw inrichtte. We weten dat hij de meeste decoratieve elementen zelf tot in de details ontwierp. Ik heb er de oude foto's bijgehaald en vond deze haardplaat terug in de open haard van de grote salon. Omdat ze meestal in meer dan één exemplaar werden gemaakt, zocht ik verder en herkende ik ze ook in de haard van de kleine salon. De herontdekte haardplaat is dus met zekerheid afkomstig uit het verdwenen hôtel d'Ursel.'

Dankzij het onderzoek van de onlangs overleden Brusselse kunsthistoricus Xavier Duquenne, weten we ook wie de haardplaat gemaakt heeft. Michel Dewez (1742-1804) is de jongere broer van architect Laurent-Benoît. Het lijkt erop dat Michel zijn opleiding grotendeels in de praktijk krijgt en los wil komen van

De schoorsteenmantel van de kleine salon in het hôtel d'Ursel © KIK-IRPA

kadering van de haardplaat, gedecoreerd met bloemenslingers, is van de hand van Michel Dewez, net zoals de twee bronzen haardijzers, versierd met vazen en leeuwjes die het wapen van de familie d'Ursel vasthouden. Hij vervaardigde ook de bronzen ornamenten op de marmeren schouwen, zoals de parelijsten, de ringen in de bek van de leeuwen, de bessen in de guirlandes of de vlammetjes in de fries. De schouwmantel van de kleine salon kreeg trouwens een nieuw leven in de woonkamer van een Normandische boerderij, waar Ursula, de weduwe van de negende hertog Antonin, woont. Enkel de haardplaat ontbreekt, maar Ursula was helemaal akkoord om ze een plek te geven in Hingene.'

het rigide ambachtssysteem, zoals dat wel meer gebeurt in de verlichte 18de eeuw. Hij heeft alvast de juiste connecties. In Parijs werkt hij bij Jacques Roettiers, de zilversmid van Lodewijk XV, net op het moment dat die de monumentale kaptafel van Marie-Antoinette realiseert. Michel Dewez is dan al een kundig vakman en mag meewerken aan dit pronkstuk. In 1768 levert hij aan de gouverneur-generaal Karel van Lotharingen. Hij maakt haardijzers, bronswerk voor meubels en vooral de reliëfs voor de prachtige trapleuning van het paleis in Brussel. In 1773 wordt hij benoemd tot hofedelmid.

Het is in diezelfde periode dat Michel Dewez voor Charles d'Ursel werkt, een intimus uit de kring van Karel van Lotharingen. De hertog en de edelsmid worden zelfs bijna overburen, wanneer Dewez zich vestigt in de Kantersteen, in een huis naar ontwerp van zijn broer. Daar recht tegenover opent hij zijn atelier *La toilette de la*

Dauphine, een verwijzing naar zijn leertijd in Parijs. Michel Dewez zal meewerken aan verschillende werven van zijn broer, zoals die van de abdijen van Andenne, Opheylisse, Bonne-Espérance en Gembloux, waarvoor hij voornamelijk de bronzen decoratie van de altaren maakt. Als edelsmid levert hij ook de zilveren altaarstellen van kandelaars en kruisbeeld. Voor de profane markt maakt hij prachtig zilverwerk, zoals koffiekannen. Als bronsgieter realiseert hij kaarsarmen, bronzen monturen voor exotisch porselein of zelfs kleine meubelstukjes. Enkele mislukte investeringen en het revolutionaire tumult van het einde van de 18de eeuw zijn echter fataal voor zijn bedrijf. Michel Dewez sterft totaal geruïneerd in 1804.

'In het hôtel d'Ursel maakte hij niet alleen de haardplaten, maar ook alle metalen sierstukken in en om de haarden,' zegt Serge Migom. 'Dat is goed te zien op een oude foto van de kleine salon. De gietijzeren om-

'In het kasteel zijn vandaag precies zestien open haarden. Enkele beschikken nog over hun oorspronkelijke haardplaten en bijna alle andere versmallen naar achteren toe, waardoor ze veel te klein zijn om de grote haardplaat erin te plaatsen. Slechts één schouw komt in aanmerking: die van een opmerkelijk ruime kamer op de tweede verdieping. Toevallig is de achterwand van deze haard eerder beperkt gerestaureerd en bestaat hij uit een niet zo fraaie mengeling van bakstenen en gefixeerd pleisterwerk. Het lijkt alsof hij al die tijd geduldig gewacht heeft op een verloren gewaande haardplaat. 'Het is een zeer geschikte plek,' bevestigt Serge Migom. 'De eenvoud van de schouw maakt dat je ze bijna museaal kan presenteren en dat de aandacht volledig naar de plaat gaat.' En ook een beetje naar de bloempot, zodra die zijn plekje heeft gekregen. ■

KOEN DE VLIJGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

Op uitnodiging van cultuurcentrum Ter Dilft verbleef de Franse kunstenaar Estelle Chrétien twee weken als 'artist in residence' in onze vakantiewoning Atelier van Antonine. Ze werkte er met de hulp van Miguel Costa aan een kunstparcours in het park, dat je nog tot het einde van de zomer gratis kan bezoeken.

'In tegenstelling tot andere kunstdisciplines, vertrekt landschapskunst niet van een onbeschreven blad', vertelt Estelle. 'Je gaat aan de slag met de bestaande natuur. Je gaat er mee in dialoog. Je kneedt het landschap en laat het herademen, waardoor je creatie als het ware opnieuw een landschap wordt. Volgens mij is landschapskunst daardoor ook heel realistisch. Het voordeel van natuurlijke materialen is dat ze weinig impact hebben op het milieu. Bij voorkeur werk ik met materiaal dat ter plekke te vinden is: stro, stenen, aarde, hout, bladeren, takken, ... Het maakt al deel uit van de omgeving en kan er terug helemaal mee versmelten als de tijd er op ingewerkt heeft. Ik vind het belangrijk om de werken zo duurzaam mogelijk te maken, maar naarmate de tijd vordert, zullen ze door de inwerking van de natuur en het weer er anders gaan uitzien en uiteindelijk weer opgaan in de oorspronkelijke omgeving.'

'Tot mijn achttiende woonde ik in een klein boerendorpje met ongeveer honderd inwoners. Ik vulde mijn dagen met wandelen in het bos, hutten bouwen, fruit, bloemen, wilde kruiden en paddenstoelen plukken. Ik bracht uren door met knutselen en prutsen met planten, twijgjes, modder en klei: ik maakte er de lekkerste soep mee. Ik leefde op het ritme van de omgeving en de seizoenen. Leven op het ritme van de natuur is nog steeds essentieel. De manier waarop we de natuur nu behandelen of eerder mishandelen, ervaar ik als een diepgaand masochisme. Mijn droom is om ooit ook op het platteland te gaan wonen, want dat is mijn natuurlijke habitat. Nu woon ik in Nancy, een kleine stad van waaruit je

Leven op het ritme van de natuur

gelukkig ook snel op de buiten bent. Voorlopig geniet ik vooral van de voordelen van de stad: met de fiets geraak ik overal snel en gemakkelijk en ik heb een rijk gevuld cultureel en sociaal leven. Wellicht is het platteland voor mij een utopische plaats, een onmogelijke werkelijkheid, die me doet blijven dromen.

Mijn eerste creatie tijdens mijn kunstopleiding aan de École Nationale Supérieure d'Art in Nancy was *Terra preta*. *Terra preta* is de verzamelterm voor de donker gekleurde gronden in het stroomgebied van de Amazone. De bodems danken hun naam aan de zwarte kleur die de aarde kreeg door het toevoegen van stukjes houtskool en ander organisch materiaal door precolumbiaanse beschavingen. Mijn *Terra preta* was een hoopje aarde waaruit zeepbellen opborrelden. Daarmee zette ik de toon voor mijn later werk. Het is ambigu: een mix van natuur en cultuur. Die ambiguïteit vond ik ook hier: dit park fascineerde me meteen omdat het deels natuurlijk is en deels is aangelegd.

Mijn werkmateriaal komt grotendeels uit de natuur, maar ik verweef ook dagelijkse gebruiksvoorwerpen in mijn werken. Ze hebben vaak een letterlijke betekenis die iedereen kent, maar door ze te confronteren met het landschap krijgen ze een nieuwe betekenislaag. *Grondoperatie*, een gapende wonde in het perfecte gazon dat half is dichtgemaakt met een elektriciteitskabel, verwijst naar de dubbelzinnige relatie met onze planeet en onze omgang met energiebronnen. Ik ben begaan met de klimaatverandering, als kunstenaar maar ook als individu. De gevolgen van menselijke activiteiten zijn overal te voelen. We leven in een vreemd tijdperk.

Chrétien's werk is soms brutaal, dan weer poëtisch. Altijd vertrekt ze vanuit een kinderlijke verwondering. Kunst is voor haar een vorm van poëzie. 'Poëzie is voor mij van levensbelang, het is een manier van zijn.' Samen met Miguel Costa geeft ze twee naburige bomen laarzen van een mix van hazelnootbladeren, bosaarde, klei en stro. Een statige eik krijgt een slipje in witte kant en een dode boomstronk een baksteen-

motief in kalk. 'Het is een verwijzing naar die typische Vlaamse bouwstijl', legt Estelle uit. 'Voor een ander werk haakte ik zes jaar geleden dagenlang met blauwe landbouwdraad. Ik ben blij dat het deze zomer opnieuw een plaats krijgt rond een baal lokaal hooi.'

Werken in de natuur is ook omgaan met haar grilligheid. 'Tijdens mijn verblijf in Hingene was het weer vaak wisselvallig. Omdat we er maar een korte tijd verbleven, was de tijdsdruk hoog en moesten we voortwerken, weer of geen weer. Het materiaal om de laarzen te maken bijvoorbeeld moest goed drogen, zodat het tegen de regen bestand zou zijn. Maar dat droogproces mocht dan weer niet te snel verlopen om grote scheuren te vermijden. Het is wel grappig dat er sporen van de pootjes van een eekhoorn op te zien zijn. Voor het litteken in het grasveld was regen net goed om de grond wat zachter te maken... Buiten werken betekent ook rekening houden met de lokale fauna: we moesten vluchten voor de muggen of stil zijn voor enkele meerkoeten en hun kleintjes. Maar ondanks de beperkingen, werk ik het liefst buiten. Ergens diep verscholen onder de bomen voel ik me het best.'

Estelle en Miguel verbleven twee weken in het Atelier van Antonine. Nu is dat een vakantiewoning maar honderd jaar geleden was het de werkplek van de artistieke hertogin Antonine de Mun. 'Ik vond het een hele eer om hier zoveel jaren na Antonine te mogen verblijven. Eigenlijk was het hele park mijn atelier en het atelier mijn kasteel', lacht ze.

'Wellicht had ik dit project nooit kunnen realiseren als er geen coronavirus was opgedoken. De meeste van mijn projecten komen op me af, wanneer ik ze het minst verwacht. Gelukkig zitten er in mijn hoofd altijd wel wat ideeën klaar om uitgevoerd te worden.' Binnenkort neemt Estelle deel aan een internetproject van het Fond Régional d'Art Contemporain de Lorraine en aan de groepstentoonstelling *Animal*. Ze geeft ook nog les en is co-organisator van een festival dat in september plaatsvindt in Nancy.

De bekendste landschapskunstenaar is waarschijnlijk Christo, die eind mei overleed. Hij was vooral bekend van zijn grootschalige realisaties zoals het inpakken van de Pont Neuf in Parijs of de Reichstag in Berlijn. Is Christo een zielsverwant of inspiratiebron? 'Ik heb enorm veel respect voor het werk van Christo. Vooral voor de manier waarop hij kunstwerken liet "zijn" in plaats van "betekenen". Hoe hij het landschap kon onthullen door het tijdelijk in te pakken, is fantastisch. Tegelijk doet zijn kunst me wel vragen stellen bij de grootschaligheid en het commerciële aspect van hedendaagse kunst. Mijn voorkeur gaat nog steeds naar het kleinschalige, naar meer bescheiden artistieke prestaties die niet onderworpen zijn aan de wetmatigheden van de grote ondernemingen.'

'Dit kunstparcours is mijn eerste opdracht in België. Het was een bijzondere werkomgeving en ik kreeg een warme ontvangst. Het was fysiek zwaar, maar we hadden een erg fijne tijd. We gingen wandelen in het park, maar ook in Wintam, ontdekten het poldergebied en maakten een uitstap naar Antwerpen. We hadden ook kortstondige, maar leuke ontmoetingen met nieuwsgierige wandelaars, met opgeschrikte reetjes of een hongerige haas, die onze avondlijke picknicks bij het Atelier wel wist te smaken. ■

VEERLE MOENS
Kasteel d'Ursel

PRAKTISCH

De wandeling langs de werken van Estelle Chrétien is toegankelijk tot 15 september 2020 tijdens de openingsuren van het park. Je vindt een plannetje bij de drie hoofdingangen of je kan het downloaden via www.terdijft.be.

Waarom de 'H' van Humboldt zou moeten zijn

De waanzinnige avonturier en wetenschapper Alexander von Humboldt (1769–1859) krijgt in het najaar een glansrol in een boek én muzikale vertelling van Barbara Rottiers. De eerste try-outs vinden eind augustus plaats in het kasteel.

Dat Barbara hier belandde voor de voorbereiding, is geen toeval. Na een carrière als radiopresentatrice en programma-maker bij de VRT, bracht ze vorig jaar *Het drama van een doodgewone jeugd* uit, een prentenboek voor volwassenen. Ze neemt er de lezer mee naar haar ouderlijk huis in een verkavelingswijk in jawel,

Bornem. Ze nam ooit deel aan een voorleesproject in het kasteel en werkte hier kort als gids voor kinderen. 'Het slot Tegel nabij Berlijn, het huis waar Humboldt opgroeide, lijkt als twee druppels water op kasteel d'Ursel, behalve natuurlijk de kleur', vertelt Barbara. 'Toen cultuurcentrum Ter Dilft ons uitnodigde om naar Hingene te komen voor de voorbereidingen en try-outs viel de puzzel in elkaar. Soms is het bijna te mooi om waar te zijn. Ik had nooit gedacht dat ik de voorstelling op zo'n schitterende locatie als deze zou kunnen starten.'

De naam Humboldt doet bij de meeste mensen misschien niet meteen een belletje rinkelen, maar dat doen de voor-

uitstrevende ideeën van deze achttiende-eeuwse Duitse bioloog-avonturier wellicht wel. 'Die man was werkelijk geniaal', vervolgt Barbara. 'Ik kan er uren over vertellen alsof hij mijn lief is. Hij verenigde twee uitersten. Enerzijds was deze bioloog en ontdekkingsreiziger de exactste aller exacte wetenschappers. Werkelijk alles wou hij tot in het kleinste detail meten en inventariseren. Tijdens zijn jarenlange ontdekkingsreizen naar Midden- en Zuid-Amerika zeulde hij loodzware meetinstrumenten mee door woestijnen en moerassen, langs smalle berggrichels op duizenden meters hoogte, op door stormen geteisterde zeeën of naar Indianenhutjes in het Amazonewoud. Zijn team werd geplaagd door ziekte,

honger en ontbering, maar dat deerde hen niet. Humboldt bleef ontdekken. Hij zocht contact met de lokale bevolking. Van hen leerde hij bijvoorbeeld op basis van smaakverschillen een onderscheid maken tussen het rivierwater van de Amazone en dat van de Orinoco. Niets ontnapte aan zijn nieuwsgierigheid.’

‘Anderzijds was Humboldt de ultieme poëet en verhalenverteller. Bekende mensen uit zijn tijd hingen uren aan zijn lippen wanneer hij vertelde over de wonderen, de schoonheid en de samenhang van de natuur en het hele ecosysteem. Met zijn prachtige taal stimuleerde hij de liefde voor de natuur bij vele kunstenaars en schrijvers, zoals Goethe en Thoreau. Hij correspondeerde met grote wetenschappers en was een ster in de salons van Parijs, Londen en Berlijn. Na de nederlaag van Napoleon bij Waterloo adviseerde Humboldt de koning van Pruisen bij de vredesonderhandelingen.’

‘Zijn invloed reikte ver. De metingen die hij uitvoerde, gelden nu nog als standaard en vele soorten flora en fauna die door hem werden ontdekt, dragen nog steeds zijn naam. Er zijn de Humboldtstroom, de humboldtpinguïn en de Pico Humboldt, een bergtop in Venezuela. Tijdens zijn reizen ontdekte hij vele nieuwe plantensoorten, waaronder *Melastoma coccinea*, een geneesmiddel tegen malaria. Zijn werk leidde tot het ontstaan van de grote natuurparken in Noord-Amerika. Bovendien was hij ook een echte visionair. Hij klaagde als een van de eersten de menselijke exploitatie van de natuur aan en waarschuwde voor de desastreuze gevolgen van de industrialisatie. Voor de droogte in een vlakte in Venezuela zocht hij de oorzaak bij de bosontginning.’

‘Humboldt was een wereldster in zijn tijd. Zijn boek *Kosmos*, waarin hij in vijf dikke delen probeerde diverse takken van wetenschappelijke kennis te verenigen, was ooit het best verkochte boek. Hij gaf Kosmoslezingen die grote files van wachtende fans veroorzaakten. In enkele grote wereldsteden werd hij na zijn dood her-

dacht met vuurwerk, werden straten naar hem genoemd of kreeg hij een standbeeld. Toch geraakte hij wat in de vergetelheid. Dat heeft volgens zijn biografen onder meer te maken met de Duitse oorlogen, maar ook met het succes van Darwin, hoewel die zich duidelijk had laten inspireren door Humboldts ideeën. De laatste jaren is er een vernieuwde belangstelling. Vorig jaar werd een tentoonstelling aan hem gewijd in Berlijn. Deze zomer zou er normaal een gelopen hebben in het Smithsonian in Washington, maar die werd uitgesteld. De ooit zo populaire Kosmoslezingen worden opnieuw georganiseerd. De laatste jaren is er natuurlijk een grote interesse in ecologie. De ideeën die Humboldt eeuwen geleden aanhaalde, zijn opnieuw brandend actueel. Wat ik nu bijvoorbeeld lees in veel artikels over de uitbraak van het coronavirus, kwam ik ook al tegen bij Humboldt.’

‘Ik raakte helemaal in de ban na het lezen van de *De uitvinder van de natuur*, de biografie die Andrea Wulf over Humboldt schreef. Deze kennismaking was zo’n openbaring, dat ik hem persoonlijk wilde gaan bedanken door zijn Berlijnse standbeeld een kus te gaan geven. Maar toen ik daar aankwam, bleek dat op een druk voetpad te staan, “voor” en niet “in” de zoo zoals ik dacht. Het was ook veel te hoog voor een kus, dus keerde ik onverrichter zake terug. Ik kon nog net een kushandje gooien uit het zicht van enkele rokers uit het kantoorgebouw naast de zoo. Maar Alexander – sinds onze ontmoeting in Berlijn spreek ik hem met de voornaam aan – liet me niet los: ik begon te broeden op een plan voor een boek. Ik stelde het eerst voor aan Dimitri Leue, maar omdat ik zo veel plezier had beleefd aan mijn debuut, dacht ik: ik doe het gewoon zelf. Mijn uitgever was onmiddellijk enthousiast. Ik ben dan opnieuw gaan reizen in de voetsporen van mijn grote liefde, Alexander. Eerst naar Weimar, dan opnieuw naar Berlijn. Ik bezocht er de tentoonstelling over zijn leven en werk en keerde ook terug naar de Budapester Strasse, naar het voetpad voor de zoo, maar ditmaal in het gezelschap van een

ladder én een fotograaf. En zo kwam die kus er alsnog; de rokers glimlachten alsof ze me herkenden als zijn lief.’

‘Maar de liefde voor mijn avonturier zou wellicht niet wederzijds geweest zijn’, lacht Barbara. ‘Hij verkeerde liever in mannelijk gezelschap en als ik eerlijk ben, moet ik toegeven dat hij “een heel ambetant manneke” was. Volgens zijn biograaf kon hij knap vermoeiend zijn: hij was niet te stoppen zodra hij begon te praten, sliep vier uur per nacht en had een onstillbare honger naar avontuur. Zo iemand wil je toch niet in huis hebben?’

‘Naast het boek, waar ik zowel de tekst als de prenten voor maak, is er ook de gelijknamige muzikale vertelling. Ik werk er voor samen met Benjamin Boutreur en Lot Vandekeybus. Benjamin schreef speciaal voor de vertelling een compositie en speelt sax. Lot speelt tuba, ukelele en trombone. Benjamin is niet alleen muzikant; hij weet ook veel over wildpluk. We hopen om tijdens onze voorstelling, die gepland is in openlucht, ook stil te staan bij de lokale flora. Ons Whatsapp-groepje heet *Het von Humboldt genootschap*. Onze missie is om onze liefde voor deze uitzonderlijke man over te brengen naar een publiek van 8 tot 80 en ouder. We maken uiteraard ook bruggetjes naar onze tijd en verwijzen naar recente wetenschappelijke bevindingen. Zo hopen we dat de “H” van Humboldt alsnog de “H” van Hendrik zal vervangen in het telefoonalfabet, een beetje zoals de “A” van Antwerpen dat deed. Misschien gaat dat belletje dan toch nog rinkelen ...’ ■

VEERLE MOENS
Kasteel d’Urseel

TRY-OUTS DE ‘H’ VAN HUMBOLDT

Donderdag 20 en vrijdag 21 augustus 2020
van 20 tot 21 uur · 5 euro

Info en tickets
CC Ter Dilft | 03 890 69 30 | www.terdilft.be

#kasteelinbeeld

Nu we deze zomer met z'n allen op zoek gaan naar de mooiste plekjes dichtbij huis, zagen we al prachtige foto's en tekeningen van het kasteel en het park opduiken op sociale media. Dat inspireerde ons tot een oproep om de mooiste werken te delen op Instagram en deel te nemen aan een wedstrijd met geweldige prijzen. Ter inspiratie maakten botanisch kunstenaar Hilde Orye, urban sketcher Barbara Luel, illustrator Claudia Verhelst, fotograaf Koen Jacobs en schaduwtekenaar Vincent Bal alvast enkele pareltjes.

Met de Vereniging van Botanische Kunstenaars wilde **HILDE ORYE** deze zomer onze tentoonstelling *PRINT&PAINT*. 350 jaar bloemen op katoen bezoeken. 'Ik was erg benieuwd naar al die handgeschilderde of gedrukte bloemen op de muren van het kasteel. Maar ik zal dus nog een jaartje geduld moeten oefenen', lacht Hilde. 'Ik was wel erg blij met de uitnodiging om te komen tekenen in het park. Ik koos voor het vingerhoedskruid omdat dat mijn lievelingsplant is. Het heeft prachtige vormen en kleuren om te tekenen. Gelukkig stonden er eind juni nog enkele mooie exemplaren in bloei. Mijn eindresultaat is eerder een botanische studie in plaats van een volledig afgewerkte tekening. Ik maakte een lijntekening, heb een deel tot in detail geschaduwd en een ander plantendeel met aquarel gekleurd. Om een botanische tekening te kunnen maken, moet je de plant bestuderen tot in de kleinste details. Hoe zitten de meeldraden? Hoe zien de blaadjes eruit? Hoe is het blad vastgehecht aan de stengel? Het is ook belangrijk om op ware grootte te tekenen; een passer en een vergrootglas zijn ideale hulpinstrumenten. Verder heb je niet veel meer nodig dan een blad kwaliteitsvol papier, een scherp potlood en een goed oog. Sinds ik botanisch teken, is er een hele wereld voor mij opengegaan. Ik sta in volle bewondering voor de natuur:

niet enkel voor de grootse dingen, maar ook voor de nietigste. Ik heb gemerkt dat er schoonheid schuilt in elk onderdeel van de plant. En als je goed kijkt, vind je overal in het park wel een plantje om zelf te komen tekenen.'

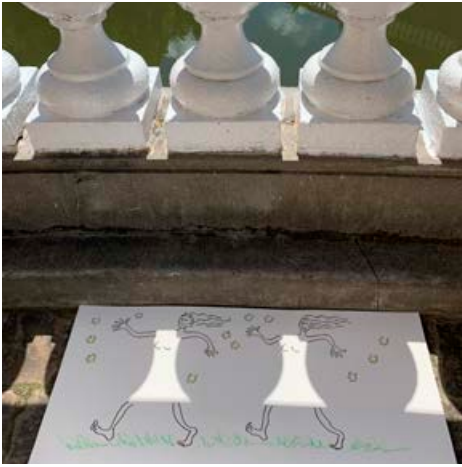
Urban sketcher **BARBARA LUEL** gaat heel anders tewerk. Slechts met enkele lijnen geeft ze een gebouw weer; details worden veel minder precies uitgewerkt en bij het inkleuren met aquarelverf kleurt ze buiten de lijntjes of spat ze met de verfborstel. 'Als architect en monumentenzorger is de omgeving van het kasteel voor mij heel inspirerend. Ik was hier nog nooit geweest, maar ben heel blij dat ik deze plek heb leren kennen. Ik kom deze zomer zeker terug met een groepje *urban sketchers* om samen te komen tekenen. Want dat is eigen aan onze internationale beweging: samen plezier beleven aan het tekenen van mensen of gebouwen in de stad. Zelf hou ik wel van de combinatie natuur en cultuur. Dus voor mij is het kasteeldomein helemaal perfect. Ik hou erg van het mooie licht, de schaduw van de bomen en de combinatie van al dat groen met de kleuren van de monumenten: het Atelier van Antonine, de fruitmuur, het poortgebouw of het kasteel. Voor mij zijn een goed papier en een goed potlood belangrijk, en vooral de moed om buiten te durven tekenen. Je moet niet bang zijn om een slechte tekening te maken; iedereen heeft zijn eigen stijl. En hou het vooral klein, soms is het beter om je op een stukje van een gebouw te focussen in plaats van je te verliezen in het geheel.'

CLAUDIA VERHELST is illustrator van kinderboeken en leerkracht aan de Academie van Temse. Elke zaterdagnamiddag geeft ze tekenles aan kinderen in het gemeenschapshuis tegenover het kasteeldomein. 'Ik trek elk jaar wel een paar keer met de kinderen het park in om te gaan tekenen. Ik hou van kleurrijke en vrolijke tekeningen met bloemen en vogels. Voor #kasteelinbeeld maakte ik een collage, want ik hou van knippen en plakken. Ik kwam vooraf het domein verkennen, zodat ik een idee kreeg voor de kleuren en het onderwerp. Op basis van de foto's die ik toen nam, schilderde ik thuis al mijn achtergrondkleur met acrylverf en tekende ik mijn vormen. Ik bracht mijn gekleurde papieren, schaar en kleefstick mee om het werk ter plekke te kunnen afmaken. Ik nodig deze zomer vooral families met kinderen uit om al knippend en plakkend te komen genieten van het kasteelpark: je zal merken dat je zo een heel andere kijk krijgt op wat voor moois er hier allemaal te zien is.'

KOEN JACOBS werkt als r'r'er maar fotografeert als hobby. Elk weekend trekt hij eropuit, meestal naar de stad om er gewapend met zijn fototoestel – en meestal stiekem – mensen vast te leggen in hun dagelijkse bezigheden. Het resultaat is pure poëzie maar dan zonder tekst, met enkel een beeld in zwart-wit. 'Ik woon in Brantel en aangezien ik tijdens de coronacrisis niet meer naar de stad kon, wandelde ik veel in het prachtige kasteeldomein. Ik kom hier vooral graag 's ochtends of 's avonds, wanneer de zon laag staat en

het licht zo mooi door de bomen valt en lange schaduwen werpt. De dreven zijn een ideaal onderwerp voor een goede foto. Naast een onderwerp zijn ook een voor- en achtergrond belangrijk. Samen met de compositie maken zij of een foto geslaagd is of niet. Ik werk graag in zwart-wit, want zo breng ik de foto terug tot de basis. Kleur zorgt voor mij enkel voor afleiding.’

Dat ook een schaduw onderwerp kan zijn van een leuk beeld, weet **VINCENT BAL** als geen ander. Hij is eigenlijk filmregisseur maar sinds enkele jaren ook *shadowologist* of schaduwtekenaar. ‘Ik teken met de schaduwen van voorwerpen en ik probeer daar iets in te herkennen, een beetje zoals je dat kan doen met wolken. Dan neem ik een blad papier, leg het in die schaduw, maak een tekening en neem er een foto van als eindresultaat. Het leuke is dat je de realiteit van de schaduw ziet, maar ook de fantasie. Het is heel makkelijk om zelf te doen: je kan in het park op zoek gaan naar schaduwen, legt er een blad onder en kijkt of je er iets in kan zien: dat kan een bloem zijn, of een dier of een strand of een ander landschap. Je kan er een beetje mee spelen en dingen aan toevoegen zoals ogen of armen en je neemt er een foto van. Hier in het park zijn er veel mooie schaduwen te vinden: die van de bomen, van een geparkeerde fiets, de bankjes of de balustrade van het kasteel. Overal in de wereld wachten er schaduwen om ontdekt en getekend te worden.’

Filmpjes

Terwijl de kunstenaars aan het werk waren in het park, maakten we vijf mooie filmpjes. Ze zijn te bekijken op onze website: www.kasteeldursel.be.

#kasteelinbeeld

Heb je ook zin gekregen om aan de slag te gaan? Deel je beste beelden op Instagram met #kasteelinbeeld. Tag @kasteeldursel en vermeld ons als locatie. Zo bouw je mee aan onze mooiste zomertentoonstelling ooit: online, coronaproof én dichtbij huis.

Wedstrijd

Maar dat is niet alles. Je kan ook deelnemen aan onze zomerwedstrijd en één van onze geweldige prijzen winnen:

- * een avond met 50 eigen gasten in de hal van het kasteel (excl. catering)
- * een groepsverblijf in onze vakantie-woning Atelier van Antonine
- * een afternoon tea met 15 vrienden in de spiegelzaal van het kasteel

VEERLE MOENS
Kasteel d'Ursel

WEDSTRIJDREGLEMENT

Wie kan deelnemen? Het project staat open voor iedereen: kinderen en volwassenen, amateurs en geofende kunstenaars.

Hoe deelnemen? Deelnemen is gratis. Iedere deelnemer kan maximum één beeldend werk (een foto, tekening, schilderij of collage) indienen tot en met maandag 14 september 2020 om middernacht. Mail een foto (van minstens 300 ppi) naar info@kasteeldursel.be met als onderwerp van je mail 'deelname wedstrijd kasteel'. Motiveer bij je inzending kort (maximaal 2000 tekens) waarom je precies dat werk inzendt.

Het beeld moet gemaakt zijn in het kasteeldomein tussen 1 juli en 14 september 2020. Parkplannen vind je vooraan aan de ingang of via www.kasteeldursel.be.

Selectieprocedure? De juryering vindt plaats op donderdag 17 september 2020. Juryleden zijn Barbara Luel, Hilde Orye, Claudia Verhelst, Vincent Bal en Koen Jacobs. De winnaars worden vóór 30 september 2020 persoonlijk verwittigd.

Kasteel d'Ursel heeft het recht om afbeeldingen van de ingestuurde werken te publiceren in alle eigen communicatiekanalen en in persberichten rond de wedstrijd. Het copyright wordt telkens vermeld.

Door deel te nemen maak je kans op onze geweldige prijzen.

Door deel te nemen verklaart iedere deelnemer in te stemmen met het reglement. **Vragen?** Stuur een mail naar info@kasteeldursel.be of bel 03 820 60 10.

Om het einde van de examens te vieren, organiseerden 28 studentenclubs uit 7 steden op 4 juli samen het **Grootste Studentfest Ooit – Après Exams Editions**. Tien dj's en een professionele licht- en geluidfirma brachten een drie uur durende livestream vanuit het kasteel.

Foto: © Stefan Devoldere | Privéverzameling (Paris)

Een pareltje uit een adellijke privéverzameling

De tentoonstelling *PRINT&PAINT. 350 jaar bloemen op katoen* werd uitgesteld tot volgende zomer. Maar dit pareltje uit een adellijke privéverzameling willen we je zo lang niet onthouden. We zien de grote salon op het einde van de 19de eeuw. Van het roze Chinese behang is op dat moment nog geen sprake. De muren zijn bekleed met wandbespanningen in bedrukt of beschilderd katoen met een motief van golvende verticale banen in een classicistische stijl. Bovenaan elk paneel is een gedrapeerde val van dezelfde stof aangebracht. Ook de zetels en fauteuils zijn met bijpassende stof bekleed.

Links pronkt een levensgroot portret van Charles-Joseph, vierde hertog d'Ursel, als jongeman. Het is helaas al meer dan honderd jaar spoorloos. Links achteraan staat het portret van Léon, vijfde hertog d'Ursel, gedrapeerd met een rode doek.

In 2009 gaf Stéphane, de tiende hertog, dit schilderij in bruikleen, samen met het bureau en de porseleinkast die half verscholen zit achter het kamerscherm.

We weten niet wie deze comfortabele overdaad heeft geschilderd. Als we moeten gokken, zetten we ons geld op Alix de Mun (1851–1921), de zus van Antonine de Mun, zesde hertogin d'Ursel. Alix was getrouwd met Pierre d'Harcourt en de huidige eigenaar van deze gouache is hun rechtstreekse afstammeling. We kwamen met hem in contact nadat zijn zoon was getrouwd met de dochter van een graaf d'Ursel ...

Je kan dit prachtige stuk samen met vele andere komen ontdekken tijdens *PRINT&PAINT* (van 13 mei tot en met 10 oktober 2021). Reserveer nu alvast je groepsbezoek via www.kasteeldursel.be!

